

ERIK SATIE: DEL CHAT NOIR A DADÁ

IVAM CENTRE JULIO GONZÁLEZ

19 setembre / 10 novembre 1996

Erik Satie (Honfleur 1866-París 1925) va escriure en les seues *Mémoires d'un Amnésique*: "Vaig tenir una infantesa i una adolescència vulgars sense trets dignes de ser contats en escrits seriosos. Així que no en parlaré". La seua biografia artística, com el mateix compositor considerava, va començar quan deixà la seua Normandia natal i es traslladà a París. Per a poder continuar els seus estudis al Conservatori de París es va instal·lar a Montmartre, on acompanyava al piano les representacions de "teatre d'ombres" al Chat Noir i posteriorment a l'Auberge du Clou, locals que freqüentaven Claude Debussy, Alphonse Allais, Maurice Ravel, Miguel Utrillo o Suzanne Valadon, amb els qui Satie va mantenir una estreta amistat, així com també amb el grup de pintors espanyols que formaven Rusiñol, Casas i Zuloaga, els quals retrataven a Satie en diverses ocasions. En les seues primeres composicions podem apreciar el seu interès per les formes medievals i la música gregoriana, manifestades en obres com per exemple *Ogives* (1886), *Sarabandes*, *Trois Gymnopédies* i *Trois Gnossiennes* (escrites entre els anys 1887 i 1890). La seua preocupació per un sentit rigorós de la música, com en la breu *Messe des pauvres* (1893-1895), va conviure amb el sentit humorístic manifestat en les paròdies wagnerianes *Le fils des étoiles* (1891) i *Prélude de la porte héroïque du ciel* (1894). Mentre que en *Trois valse du précieux dégouté*, *Morceaux en forme de poire* (1890-1903) *Trois préludes flasques* (1912) *Embryons desséchés* (1913) va oposar el caràcter burlesc a l'estètica dels impressionistes. Entre les seues obres líriques, dins d'aquesta línia, en destaquen *Le Piège de Méduse* (1913) i *Parade* (1917), espectacle compost per al Ballets Russes de Serguei Diàghilev, amb llibret de Cocteau, decorats i figurins de Picasso i escenografia de Massine, obra que li va procurar un gran renom entre els avantguardistes. Aquest mateix any, el ballet va ser representat a Barcelona, on va provocar una gran polèmica.

El 1918 va presentar a la Maison des Amis des Livres l'oratori de cambra *La mort de Socrate*, inspirat en textos de Plató. El 1920, amb més de cinquanta anys, va reprendre el seu aprenentatge musical amb els estudis de l'art de la fuga a la Schola Cantorum. Als anys finals de la seua vida es reuniren al seu entorn alguns seguidors, com per exemple H. Sauguet, H. Cliquet-Pleyel, entre d'altres, que formaren l'anomenada escola d'Arcueil, coneguts per una sensibilitat orientada cap a la simplicitat que aspirava assolir l'"art nu"; concepte vigent entre els joves creadors dels anys 1920-30. A l'època del canvi de segle la pintura va estar en l'avantguarda dels grans canvis estètics, des del simbolisme o els nabis al cubisme i dadà, Satie va ser un testimoni privilegiat d'aquesta evolució -Man Ray va dir d'ell que era "l'únic músic que tenia ulls"- i al seu voltant sempre hi hagué una majoria de pintors com ara Zuloaga, Rusiñol, Ramón Casas, Suzanne Valadon i Picasso, que pintaren el seu retrat; Picabia, Derain i Picasso, que col·laboraren amb ell; Léger, Gris, Duchamp i el poeta Huidobro, d'entre els seus amics; i Brancusi, Braque, Man Ray, Magritte, Miró i Dalí, que l'homenajaren en les seues obres. Satie arribà a afirmar que "els pintors li havien ensenyat música molt millor que els músics", i ell mateix realitzà nombrosos dibuixos al llarg de la seua vida, en els qual va recrear un món fantàstic i oníric, dibuixos que guardava en la seua habitació i que foren descoberts després de la seua mort.

Poc abans de morir va presentar *Mercury*, el 1924, durant una *soirée dadá* del comte Etienne de Beaumont, amb decorats també de Picasso, i encara composaria el ballet *Relâche* (1924), que va formar part de la pel·lícula dirigida per René Clair amb escenografia de Francis Picabia. La influència d'Erik Satie va arribar a compositors com per exemple Debussy -autor d'una versió orquestrada de les *Gymnopédies*-, Ravel, Auric o Poulenc, i, d'entre els músics espanyols, n'és patent en Mompou, Blancafort, Mantecón -que va compondre la seua pròpia *Parada* el 1928-, Magrinyà i Ricardo Viñes; a aquest intèrpret i compositor Satie el va qualificar com "el valerós artista que va ser el primer a interpretar la música d'un vell boig". Viñes va dedicar a la memòria de Satie la composició *Thrénodie* en record a la gran amistat que va mantenir amb Satie, qui, a la seua vegada, havia escrit per al pianista espanyol nombroses peces breus i li havia dedicat algunes composicions, com ara les *Danses de travers* i la primera part dels *Vieux Sequins & Vieilles Cuirasses*.

Tot coincidint amb l'exposició s'han programat cinc concerts sobre obres d'Erik Satie, amb la col·laboració del Palau de la Música, la Fundació Bancaixa i l'Institut Francès. També, i com a activitat complementària a l'exposició, l'IVAM ha organitzat un taller didàctic sobre les creacions musicals de Satie i la seua relació amb les arts plàstiques. El taller didàctic ha estat dissenyat per alumnes i professors de l'Escola d'Arts i Oficis de València i compta amb el patrocini de Bancaixa.

IVAM CENTRE JULIO GONZÁLEZ

Guillem de Castro, 118 - 46003 València
Tel. (96) 386 30 00 - Fax (96) 392 10 94

De dimarts a diumenge d'11 a 20 hores
Diumenge, dia del Museu, entrada gratuïta
Dilluns tancat

Col·labora:

fundació
BANCAIXA

GENERALITAT VALENCIANA
CONSELLERIA DE CULTURA, EDUCACIÓ I CIÈNCIA





Relâche

Picabia se déshabille. Ten de Phobos de tout ex pléneur

Francis Picabia